

Idrottsforskaren

Innehåll

Redaktören har ordet	3
Strategier för att främja fysisk aktivitet hos barn och ungdomar under lektioner i ämnet Idrott och hälsa och organiserad idrottsverksamhet	5
En karriär – flera vägar: Svenska landslagsspelares väg till professionell fotboll	12
Att skapa förutsättningar för ett genusmedvetet tränarskap i samtränad idrott	20
Avhandling kring begreppet friluftsliv inom ämnet idrott och hälsa	27

Redaktören har ordet

Så här i brytningen vinter-vår kommer årets första nummer av Idrottsforskaren ut. Och äntligen har vintern gett med sig och värmen är på väg.

Fortsättningsvis kommer Idrottsforskaren att ges ut med betydligt reducerat material - material som i första hand är relaterat till den praktiska idrotten. Skriften kommer att bli tunn - kring 16 sidor. Material utanför den nya normgränsen kommer eventuellt att kunna presenteras på vår hemsida.

Vi har nyligen kunnat följa vinter - OS i Pyeongchang med mycket goda svenska insatser som resultat. Jag har för Malmö universitet och Idrottsforum.orgs räkning recenserat två praktverk om vinterspelen genom tiderna - från Chamonix 1924 till Pyeongchang 2018 /"Boken om vinterspelen" i två delar av Lars Ingels, Sportförlaget, 2017/. En heltäckande bok för alla vinterspelsnördar! Intresserade kan logga in på Idrottsforum.org för att ta del av recensionen.

I senaste numret av Idrottsforskaren - IF 3/17 - hade vi med en mycket intressant artikel benämnd "Gärna medalj - men också en utbildning och ett jobb - en studie om upplevelser av elitidrottskarriären och tiden därefter" med Göran Patriksson & Owe Stråhlman som författare. Här saknades dock en tredje viktig forskare som medförfattare: P.G Fahlström från Växjö universitet. Gå gärna in på vår hemsida om ni missat att läsa artikeln (www.svebi.se).

I detta första nummer för året är styrelsens Karin Grahn, Göteborgs universitet, gästredaktör. Samtliga artikelbidrag kommer också från detta lärosäte. Linus Jonsson & Andreas Fröberg har gjort ett uppsatssammandrag betitlad " Strategier för att främja fysisk aktivitet hos barn och ungdomar under lektioner i ämnet Idrott och hälsa och organiserad idrottsverksamhet" och Rebecca Andersson & Nathalie Barker Ruchti har skrivit om " En karriär - flera vägar: Svenska landslagsspelares väg till professionell fotboll". Karin Grahn har också bidragit med en artikel med titeln "Att skapa förutsättningar för ett genusmedvetet tränarskap i samtränad idrott". Slutligen har styrelsens Inger Eliasson gjort en forskarintervju med Jonas Mikael, som i höstas disputerade på en avhandling kring friluftsliv på GIH i Stockholm. Inger kommer även fortsättningsvis att bevaka och intervjua nydisputerade inom ämnet idrott.

Sen vill jag också flagga för vår kommande SVEBI-konferens, som äger rum på Högskolan Dalarna i Falun den 21 - 22 november 2018. Konferensen anordnas i samarbete med Högskolan

Dalarna och forskargruppen SCoPE vid Göteborgs universitet. Årets tema är "Trender och utmaningar inom idrott på fritid och i ämnet idrott och hälsa: samhällsvetenskapliga perspektiv". Programmet är i stort klart och Du kan ta del av det på vår hemsida - www.svebi.se . Boka konferenstiden redan nu! På vår hemsida kan Du också ta del av de senaste årens Idrottsforskare och annat intressant material.

Sen vill jag påminna om medlemsinbetalningar (glöm inte e-postadress!) - undantag de som var betalande deltagare vid senaste konferensen i Halmstad i november 2017 samt givetvis de som redan betalat avgiften för 2017 -- 2018. Vårt plusgirokonto är det vanliga - 25 18 21 - 5 - och avgiften fortsatt låg: 50 kronor för studenter/pensionärer, 150 kronor för övriga samt 300 kronor för organisationer/bibliotek. Du kan även enkelt swisha över medlemsavgiften till 0729 - 635291! Välkommen som ny eller nygammal medlem!

Stöd svensk idrottsforskning - bli medlem i SVEBI!

Anders Östnäs

redaktör

/ e-post: ostnasanders@gmail.com; (m) 0729 - 635291/

Strategier för att främja fysisk aktivitet hos barn och ungdomar under lektioner i ämnet Idrott och hälsa och organiserad idrottsverksamhet

Linus Jonsson, Institutionen för kost och idrottsvetenskap, Göteborgs universitet. E-postadress: linus.jonsson@gu.se

Andreas Fröberg, Institutionen för kost och idrottsvetenskap, Göteborgs universitet. E-postadress: andreas.froberg@gu.se

Svenska rekommendationer anger att barn och ungdomar (6-17 år) bör vara fysiskt aktiva på måttlig till hög intensitet (ökad respektive markant ökad puls och andning) under minst 60 minuter per dag (Berg & Ekblom, 2016). Barn och ungdomar tillbringar en stor del av den vakna tiden i skolan och lektioner i ämnet Idrott och hälsa (hädanefter benämnt som *idrottslektioner*) har identifierats som en viktig arena för att främja ungas fysiska aktivitet. På motsvarande sätt har organiserad idrottsverksamhet lyfts fram som betydelsefullt för att främja ungas fysiska aktivitet på fritiden. Internationell forskning visar dock att barn och ungdomar tillbringar mindre än hälften (40-45%) av tiden under idrottslektioner på en aktivitetsnivå som motsvarar måttlig till hög intensitet (Hollis et al., 2017; Hollis et al., 2016). En svensk studie visade att endast en fjärdedel av idrottslektioner ägnas åt fysisk aktivitet på måttlig till hög intensitet (Fröberg, Raustorp, Pagels, Larsson, & Boldemann, 2017). Liknande resultat har rapporterats från studier där man undersökt barns och ungdomars aktivitetsnivå under organiserad idrottsverksamhet. Dessa studier visar att ungefär 30-55 procent av träningstiden inom idrotter såsom fotboll, basket och olika typer av dans sker på en aktivitetsnivå motsvarande måttlig till hög intensitet (Ridley, Zabeen, & Lunnay, 2018). Sammantaget kan därför konstateras att andelen fysisk aktivitet på måttlig till hög intensitet under idrottslektioner och organiserad idrottsverksamhet är förhållandevis begränsad. Samtidigt visar forskning att det finns potential att främja denna typ av fysisk aktivitet genom olika strategier. Många av dessa strategier riktar sig mot bl.a. idrottslärare och -tränare. Nedan redogör vi för några strategier som har visat sig vara effektiva för att främja fysiskt aktiv, men först kommer vi att fördjupa oss i begreppet motivation, dvs. drivkraften/motorn bakom våra beteenden.

Motivationens betydelse

Inom såväl skolan som organiserad idrottsverksamhet uppvisar barn och ungdomar skilda attityder och beteenden. Ibland är barn/ungdomar aktiva, samarbetsvilliga och genuint intresserade av att lära sig och utvecklas, men ibland är de passiva och motvilliga. Många olika idéer har framförts kring hur idrottslärare och -tränare på bästa sätt kan motivera och engagera barn och ungdomar. Ett av de vanligaste förekommande förhållningssätten är idén om belöning och bestraffning. Enkelt uttryckt innebär detta förhållningssätt att belöna barn och ungdomar då de beter sig önskvärt utifrån idrottslärarens/-tränarens perspektiv (ex. tilldela guldstjärnor till elever som presterat bra) och bestraffa dem vid tillfällena de beter sig mindre önskvärt (ex. tilldela armhävningar). Detta förhållningssätt grundas i tanken om att barn och ungdomar inte kan vara motiverade på egen hand, utan att idrottsläraren/-tränaren måste tillföra motivation genom yttre påtryckningar, dvs. belöning eller bestraffning. Utifrån detta synsätt drivs barn och ungdomar endast av yttre motivation för att uppnå belöning respektive undvika bestraffning. Ett sådant förhållningssätt, ofta benämnt som ett *kontrollerande förhållningssätt*, har emellertid blivit starkt ifrågasatta från psykologisk forskning (Ryan & Deci, 2017).

Utifrån *självbestämmandeteorin*, ett teoretiskt ramverk för att förstå begreppet motivation, skiljer man på kontrollerad och självbestämmande motivation (Ryan & Deci, 2017). *Kontrollerad motivation* innebär att barn och ungdomar drivs av att vara fysiskt aktiva pga. att de känner sig tvungna eller för att tilldelas någon form av belöning/undvika bestraffning. Forskning har visat att kontrollerad motivation bl.a. är förenat med lägre engagemang, minskat välbefinnande, minskad ansträngning och avhopp från organiserad idrottsverksamhet (Ryan & Deci, 2017). *Självbestämmande motivation*, å andra sidan, innebär att barn och ungdomar är fysiskt aktiva för att det känns meningsfullt, intressant, spännande eller för att fysisk aktivitet är en del av identiteten. Forskning visar att självbestämmande motivation leder till större ansträngning, mer uthållighet, bättre prestation (vad gäller både akademisk och idrottslig prestation) och mer fysisk aktivitet (Ryan & Deci, 2017). Den mest självbestämmande formen av motivation är *inre motivation* och innebär att barn och ungdomar är fysiskt aktiva för de finner glädje, njutning och tillfredsställelse av aktiviteten i sig.

Att främja självbestämmande motivation innebär att skapa en miljö där barn och ungdomars grundläggande psykologiska behov blir tillfredsställda. Enligt självbestämmandeteorin har alla människor tre medfödda *grundläggande psykologiska behov*, nämligen autonomi, kompetens och

tillhörighet (Ryan & Deci, 2017). *Autonomi* innebär att barn och ungdomar vill uppleva valmöjligheter under fysisk aktivitet, känna att de styr över aktivitet och har möjlighet att påverka den. *Kompetens* kan förstås som att barn och ungdomar vill känna sig duktiga och kompetenta och att de kan hantera de utmaningar de ställs inför. *Tillhörighet* innebär att barn och ungdomar vill uppleva meningsfulla kontakter med idrottslärare/-tränare och andra barn/ungdomar under fysisk aktivitet (Ryan & Deci, 2017).

Det autonomistödjande förhållningssättet

För att främja tillfredsställelsen av de grundläggande psykologiska behoven, och i sin tur självbestämmande motivation och fysisk aktivitet, har det autonomistödjande förhållningssättet föreslagits (Ryan & Deci, 2017). Det autonomistödjande förhållningssättet innebär att idrottslärare/-tränare är respektfulla gentemot barns/ungdomars perspektiv och stödjer deras initiativ. Det autonomistödjande förhållningssättet kännetecknas av en atmosfär där idrottslärare/-tränare inte pressar barn/ungdomar att bete sig på ett speciellt sätt, utan snarare uppmuntras till att vara sig själva och komma med egna idéer och förslag som integreras i idrottsundervisningen/idrotten. Det har genomförts ett flertal insatser (s.k. interventioner) där fr.a. idrottslärare har utbildats i att anamma ett autonomistödjande förhållningssätt. Resultaten från dessa insatser visar att barn och ungdomar som undervisas av idrottslärare som är autonomistödjande rapporterar högre tillfredsställelse av de grundläggande psykologiska behoven och självbestämmande motivation, bättre akademisk prestation (Cheon, Reeve, & Moon, 2012; Cheon & Reeve, 2013), lägre kontrollerad motivation (Leptokaridou, Vlachopolulos, & Papaiaonnou, 2014) ökad fysisk aktivitet under idrottslektioner (Perlman, 2013), samt mer fysisk aktivitet på fritiden (Chatzisarantis & Hagger, 2009; Moreno-Murcia & Sánchez-Latorre, 2016).

Det autonomistödjande förhållningssättet i praktiken

Nedan redogör vi för hur det autonomistödjande förhållningssättet kan omsättas i praktiken (Reeve, 2009; Su & Reeve, 2011):

- *Vårda inre motivationskällor*: utforma aktiviteterna så att barn/ungdomar upplever autonomi, kompetens och tillhörighet och att deras egna intressen och preferenser står i fokus.

- *Använda ett neutralt och informationsrikt språk:* undvik att ha en stel, utvärderande och tvingande ton, med uttryck såsom ”ni måste” eller ”gör så här”. Sträva istället efter att ha en flexibel, inbjudande och icke-värderande ton och använd uttryck såsom ”ni kanske vill” eller ”ni får”.
- *Ge logiska argument och förklaringar:* förklara varför en aktivitet är meningsfull att genomföra och varför det finns regler som behöver följas.
- *Uppmärksamma och acceptera negativa känslor:* försök att sätta dig in i barns/ungdomars perspektiv och visa att du förstår/accepterar när de tycker att någonting är jobbigt, tråkigt eller svårt.
- *Uppvisa tålamod och ge barn/ungdomar tid att lära sig i sin egen takt:* ge barn/ungdomar tillräckligt med tid för att de ska behärska de aktiviteter/övningar de ställs inför.
- *Erbjud valmöjligheter:* låt barn/ungdomar vara med och påverka och vara medbestämmande. Det kan t.ex. innebära att låta dem bestämma hur en aktivitet ska struktureras eller vilken uppvärmningsövning man ska välja.

Utöver ovanstående resonemang kring hur det autonomistödjande förhållningssättet kan omsättas i praktiken har också strategier föreslagits kring hur aktiviteter kan organiseras för att främja fysiska aktivitet.

Planering och organisering av aktiviteter

Nedan sammanfattas strategier för hur aktiviteter kan organiseras för att främja fysisk aktivitet (Lubans et al., 2017).

- *Optimera aktiviteternas struktur och val av aktiviteter:* organisera t.ex. lekar och lagspel på mindre planer för att främja fysisk aktivitet på måttlig till hög intensitet.
- *Undvik elimineringsaktiviteter:* välj aktiviteter som inte bygger på elimineringsprincipen, dvs. att man ex. blir uppmanad att stå vid sidan av aktiviteten om man blir träffad av en boll.
- *Inkludera aktiva uppvärmningsövningar:* välj uppvärmningsövningar som inte bygger på eliminering (se ovan) och inkludera aktiviteter med inslag av måttlig till hög intensitet.
- *Integrera aktivitet/övningar med måttlig till hög intensitet:* bryt lekar/lagspel som kännetecknas av låg intensitet till förmån för aktiviteter/övningar där intensiteten är måttlig till hög.

- *Använd aktiviteter/övningar där barn/ungdomar får cirkulera/rotera:* använd cirkulations-/rotationssystem för att varva aktiviteter/övningar med låg intensitet med måttlig till hög intensitet.
- *Ta närvaro medan barn/ungdomar är fysiskt aktiva:* ta närvaro medan barn/ungdomar är fysiskt aktiva istället för när de är inaktiva, ex. stillasittande/stillastående.
- *Minska "ställtiden" genom att förbereda nästa aktivitet/övning medan barn/ungdomar är fysiskt aktiva:* förbered och organisera aktivitet/övning under pågående aktivitet för att effektivisera den tid som är till förfogande.
- *Minimera tid för instruktion:* planera instruktioner i förväg för att minimera och effektivisera instruktionstiden.
- *Maximera tillgängligheten vad gäller utrustning:* t.ex., alla tilldelas varsin boll.

Referenser

Berg, U. & Ekblom, Ö. (2016). Rekommendationer om fysisk aktivitet för barn och ungdomar. I A. Ståhle (Red.), *FYSS 2017: fysisk aktivitet i sjukdomsprevention och sjukdomsbehandling* (s. 98-113). Stockholm: Läkartidningen förlag AB.

Chatzisarantis, N. L. D., & Hagger, M. S. (2009). Effects of an intervention based on self-determination theory on self-reported leisure-time physical activity participation. *Psychology and Health, 24*(1), 29-48. doi: 10.1080/08870440701809533

Cheon, H. H., & Reeve, J. (2013). Do the benefits from autonomy-supportive pe teacher training programs endure?: A one-year follow-up investigation. *Psychology of Sport and Exercise, 14*(4), 508-518. doi: 10.1016/j.psychsport.2013.02.002

Cheon, S. H., Reeve, J., & Moon, I. S. (2012). Experimentally based, longitudinally designed, teacher-focused intervention to help physical education teachers be more autonomy supportive toward their students. *Journal of Sport & Exercise Psychology, 34*, 365-396. doi: 10.1123/jsep.34.3.365

Froberg, A., Raustorp, A., Pagels, P., Larsson, C., & Boldemann, C. (2017). Levels of physical activity during physical education lessons in Sweden. *Acta Paediatrica, 106*(1), 135-141. doi:10.1111/apa.13551

Hollis, J. L., Sutherland, R., Williams, A. J., Campbell, E., Nathan, N., Wolfenden, L., . . . Wiggers, J. (2017). A systematic review and meta-analysis of moderate-to-vigorous physical activity levels in secondary school physical education lessons. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, *14*(1), 52. doi:10.1186/s12966-017-0504-0

Hollis, J. L., Williams, A. J., Sutherland, R., Campbell, E., Nathan, N., Wolfenden, L., . . . Wiggers, J. (2016). A systematic review and meta-analysis of moderate-to-vigorous physical activity levels in elementary school physical education lessons. *Preventive Medicine*, *86*, 34-54. doi:10.1016/j.ypmed.2015.11.018

Moreno-Murcia, J. A., & Sánchez-Latorre, F. (2016). The effects of autonomy support in physical education classes. RICYDE. *Revista Internacional de Ciencias del Deporte* *12*(43), 79-89. doi: 10.5232/ricyde2016.04305

Leptokaridou, E. T., Vlachopoulos, S. P., & Papaiaonnou, A. G. (2014). Experimental longitudinal test of the influence of autonomy-supportive teaching on motivation for participation in elementary school physical education. *Educational Psychology*, doi: 10.1080/01443410.2014.950195

Lubans, D. R., Lonsdale, C., Cohen, K., Eather, N., Beauchamp, M. R., Morgan, P. J., . . . Smith, J. J. (2017). Framework for the design and delivery of organized physical activity sessions for children and adolescents: rationale and description of the ‘SAAFE’ teaching principles. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, *14*:24. doi: 10.1186/s12966-017-0479-x

Perlman, D. (2013). The influence of the social context on students in-class physical activity. *Journal of Teaching in Physical Education*, *32*, 46-60. doi: doi.org/10.1123/jtpe.32.1.46

Reeve, J. (2009). Why teachers adopt a controlling motivating style toward students and how they can become more autonomy supportive. *Educational Psychologist*, *44*(3), 159-175. doi: 10.1080/00461520903028990

Ridley, K., Zabeen, S., & Lunnay, B. K. (2018). Children's physical activity levels during organised sports practices. *Journal of Science and Medicine in Sport*. doi:10.1016/j.jsams.2018.01.019

Ryan, R. M., & Deci E. L. (2017). *Self-determination theory: Basic psychological needs in motivation, development, and wellness*. New York: The Guildford Press.

Su, Y-L., & Reeve, J. (2011). A meta-analysis of the effectiveness of intervention programs designed to support autonomy. *Educational Psychology Review*, 23, 159-188. doi: 10.1007/s10648-010-9142-7

En karriär – flera vägar: Svenska landslagsspelares väg till professionell fotboll

- Rebecca Andersson, Institutionen för kost -och idrottsvetenskap, Göteborgs universitet: Rebeccaandersson901020@live.se
- Natalie Barker Ruchti, Institutionen för kost -och idrottsvetenskap, Göteborgs universitet: Natalie.barker@gu.se

Introduktion

Damfotbollen blomstrar internationellt och Sverige är ett av toppländerna med flest kvinnliga fotbollsspelare. Stora organisationer som FIFA och UEFA uppmärksammar damfotbollens expanderings och stöttar utvecklingen i former som projekt och utvecklingsprogram internationellt (FIFA, UEFA, 2016).

Sverige erbjuder fotbollsspelare möjligheten att påbörja en karriär med en idrottsprofilierad skolgång som kan startas redan i högstadiet (Peterson, 2010). Medan många fotbollsspelare väljer denna så kallade kombinerade karriärvägen, väljer dessvärre alltför få damfotbollsspelare att fullfölja en akademisk karriär som blir placerad i skuggan (Andersson & Barker-Ruchti, 2018). Enligt Riksidrottsförbundets statistik väljer damfotbollsspelare att avsluta sin karriär intensivt mellan åldrarna 17 till 20, därav en kritisk fas i spelarnas utveckling och liv.

Forskning inom Sverige presenterar hur spelare avslutar sin karriär mycket tidigare än så. Ett alltför dåligt organiserat system, som inte utvecklar utan snarare avvecklar fotbollsspelare (Peterson, 2010). Lönen som professionell spelare i svensk damfotboll är i genomsnitt cirka 10 000 kronor, vilket varken hypotetiskt eller praktiskt sett lockar mer än en akademisk karriär när ett sådant beslut måste fattas (SvFF, 2018).

Internationell forskning påvisar hur karriärvägar är komplexa med många faktorer som inverkar på spelarnas beslut om att fortsätta spela fotboll (Güllich, 2014 & Güllich and Emrich, 2014). Det finns sämre vetenskap om de kvinnor som väljer en karriär i professionell fotboll och hur de upplever den. Utan denna vetenskap blir det problematiskt att förstå hur de spelare som går förlorade kan behållas i framtiden.

Denna artikel avser att presentera nypublicerad forskning om hur karrirävägar för sveriges främsta fotbollsspelare kan se ut. Syftet med studiens innehåll var att undersöka svenska damlandslagets spelares karriärvägar från början till sin nuvarande roll, för att upptäcka kritiska (och mindre kritiska) livsfaser i sin idrottskarriär. Denna forskning kan därför användas som underlag för rekommendationer eller implementering i Sveriges olika fotbollsförbund och organisationer.

Tidigare forskning

Mycket lite forskning har ålagt denna riskgrupp uppmärksamhet då forskningen inom fotboll till största del inkluderar män/herrar, och därav väldigt lite kunskap i ämnet om hur karriärvägar i fotbollen utvecklas för kvinnor/damer (Eliasson, 2011). Karriärvägar har studerats i ett flertal varierade sammanhang, men desto mindre inom idrottsforskning (Hodkinson & Sparkes, 1997). Internationell idrottsforskning belyser avhoppsfaktorer (*dropout*), men också damfotbollens ökade ambitioner mot elit och professionell nivå (Peterson, 2010). Flerdimensionella karriärvägar (*dual careers*) har varit svåra att undersöka på grund av sin komplexa karaktär, och har tidigare varit mer psykologiskt betingad forskning (Stambulova, Engström, Franck, Linnér & Lindahl, 2015). Karriärövergångar har undersökts med psykologiskt påbrå och fokus på hur idrottare upplever det att lämna sin idrott, men är mer sällsynt i sociologiska studier som berör karriärvägars komplexitet (Stambulova, Alfermann, Statler & Côté, 2009).

Resultatet från denna studie är praktisknära forskning med kunskap om hur olika faser upplevs i livet som idrottssatsande kvinna inom Sveriges damfotbollskultur. Resultatet påvisar rekommendationer som är relevanta för ungdomar som studerar fotbollsprofil/NIU, fotbollsprofilsolor samt samhällsorgan såsom idrottsförbund och fotbollsklubbar.

Metod

Studien är av sociologisk karaktär med utgångspunkter från Hodkinson & Sparkes (1997) teori 'careership'. Careership är en utvecklad teori inspirerad av Pierre Bourdieus verk om hur karriärer utvecklas och individers perspektiv på hur den upplevs. Teorin implementerades från studiens början och var stommen under studiens utveckling. Genom ett effektivt snöbollsurval deltog 7 professionella damlandslagsspelare i fotboll, en sällsynt och specifik målgrupp som upplevt en idrottskarriär och dess utmaningar.

Semistrukturerade intervjuer genomfördes under en landskamp på spelarnas hotell. Under intervjuerna fick spelarna fylla i ett 'biographical mapping grid' formulär. Detta är mer bekant som ett rutnät som kartlade spelarnas karriärvägar detaljerat. Idén med rutnätsformuläret är att förstärka spelarnas upplevelse av tidigare händelser, och få dem att reflektera över olika händelsers relevans i för deras liv i övrigt. Grid formuläret har använts inom karriärvägsforskning innan, och implementerats med positivt resultat i idrottsforskning (Barker-Ruchti, Lindgren, Hofmann, Sinning & Shelton, 2015). Med hjälp av teorin kunde vi analysera och tolka data som insamlats.

Vi strukturerade resultatet i form av visuella horisonter för spelarnas vision om hur de såg sin karriär utvecklas. Dessa horisonter blev ytterligare kategoriserade i så kallade 'routines'. 'Routines' kan beskrivas spelarnas "upplevelse av upplevelsen". Inom de olika routines identifierades 'turning points' som kan beskriva spelarnas livsviktiga beslut och livshändelser. För kännedom är det viktigt att förstå att en routine och turning point aldrig upplevs separat, utan turning points identifieras inom en routine. Tillsammans skapar routines och turning points spelarnas horisonter i sin karriärsutveckling som vi presenterar nedan.

Resultat och diskussion

Resultatet visar 4 gemensamma och omfattande horisonter i alla spelares karriärvägar. Inom dessa horisonter identifierades 'routines' och 'turning-points' som reflekterar upplevelser och beslut längs vägen.

Den första horisonten kallas '*fotbollens horisont*'. Denna tid avspeglar åldersperioden 9 till 15 i spelarnas liv. Vi såg en tydlig ingång till fotboll genom vänner och skola. Tiden var av en lycklig och bekräftande routine, och här skapades drömmen om fotboll och dess roll i spelarnas framtid. Vid omkring 12 år började spelarna att uppleva ett lättare missnöje med sin fotboll på grund av dess lägre nivå. Spelarna var viljestarka och kunde se en tydlig skillnad med sina ambitioner i fotbollen jämfört med sina lagkamrater. På så vis blev det naturligt att byta och börja spela för en mer ambitiös klubb. Det var också omkring denna ålder som spelarna fick fotboll inkluderat i sin skolgång i så kallade fotbollsprofilsolor. Dock ingick pendling till och från skola och träning som var kraftigt påfrestande på spelarnas vardag. Hur spelarna hanterar detta leder oss vidare till nästa horisont som förenar spelarna, '*talangens horisont*'.

I '*talangens horisont*' fick spelarna spela i högre fotbollsdivisioner med tillhörande högre krav och förväntningar på sig som spelare. Spelarnas fokus på fotboll var kraftigare en någonsin, men skolan

fick släpas efter i ett tungt lass med sämre prestationer. Ett godkänt betyg var ambitionerna för majoriteten av spelarna. Endast två spelare prioriterade sin skolgång under högstadiet men upplevde detta bortkastat då intagningskraven på gymnasieprogrammen var låga oavsett. Detta motiverade tyvärr spelarna till ett aktivt val att inte prioritera skolan under gymnasieperioden. Alla spelarna blev intagna till en skola med fotbollsprofil (NIU – Nationell fotbollsutbildning). Detta var viktigt för alla spelare som var aktuella och redo för ett steg högre upp i fotbollsdivisionerna. Spelarna var då 15 år och skulle inleda sitt första år på gymnasiet. Ihop med detta upplevde spelarna en bekräftelse routine, men också en påfrestande tid på grund av antagningen till NIU skolor. Spelarna upplevde sig tvingade och belastade att balansera skolgång, utvecklas på en fysisk och psykisk nivå samt prestera bättre än någonsin i sin fotboll. På grund av en dålig förberedelsefas i styrketräning blev skadorna flertaliga för många spelare i denna ålder. Detta hade alla spelare önskat ändra på och få en bättre utbildning och information om hur de kunde förebyggt detta. Skadorna kom olägligt, de fick dålig information om hur de skulle hantera det samt på obestämt tid. Pressen då landslagsuttagningar startar i denna ålder gjorde många spelare otåliga.

Tiden som följde på gymnasiet (16 – 17 år) blev alltmer intensiv, både i fotbollen och i skolan. Tyvärr, var det tydligt för spelarna att de endast kunde fokusera på talangens horisont under denna period. Skolan blev på nytt åsidosatt utan vidare reflektioner. Utvecklingen som skall ske i form av dubbel-karriärer lyste med sin frånvaro, där betyg och närvaro i skolan blev kraftigt påverkade. Detta generade en stressig upplevelse och längtan till gymnasiets slut var ihärdig. Den fysiska utvecklingen blev en avgörande faktor på träning, och resulterade i kraftiga skador eller i värsta fall bortselektade. Ett liv utanför fotbollen var inte i fokus och spelarna utvecklade de väl kända 'performance narrative' där endast idrotten är i fokus, och allt annat utelämnat (Carless & Douglas, 2014).

Talangens horisont tynade och övergick alltmer mot en framträdande *elitfotbollens horisont*. Denna horisont reflekterar år 2 och 3 på gymnasiet där spelarna fortsatte att kraftigt markera skolan och privatliv som sista prioritering. Tiden från gymnasiet med betyg kom nu i kapp spelarna, och blev en stressig tid med fokus på att klara skolan med liten marginal och fortsätta utvecklas på hög nivå i fotboll. Uttagningarna till svenska landslaget som startat från 15 års ålder skedde årligen, med endast högsta prestation efterfrågad. Samtidigt vankades en viktig tid då spelarna skulle avsluta studier och låta fotbollen ta över, helst på heltid. Hur detta skulle lösa sig var inte relevant

eller oroande för spelarna (betyg, ekonomi), utan ett godkänt betyg räckte och en plats i landslaget som sitt framtida visitkort.

Studenten förde spelarnas karriärvägar mot en sista horisont som är bestående för dem än idag, *professionella fotbollens horisont*. Gymnasiet var över och ”skräckväldet” hade tagit sitt slut, spelarna var extremt lättade att fotbollen kunde ta all deras tid. Spelarna uttrycker sig vara väl medvetna om den obefintliga karriären förutom fotboll, vilket igen signalerar ett aktivt val att inte prioritera studier. En djupare förståelse för att fotbollen har tagit allt, krävt allt och kommer fortsätta att göra det. 3 av 7 spelare kunde försörja sig på sin fotboll i denna ålder. Resterande hade inte nått dit ännu, och på grund av för låga löner blev ett jobb utöver fotbollen illa tvunget. Jobb som städerska, ekonom och bartender var det enda som fanns på menyn för dessa professionella fotbollsspelare, och sporrade till att prestera ytterligare för att nå professionell nivå. Valen för annat var begränsade med tanke på deras betyg.

Ett nytt klubbkontrakt var livsviktigt för den fortsatta karriären, och vissa spelare övervägde vid denna tid i livet att avsluta sin fotbollskarriär. Lyckligtvis kom kontrakten i rättan tid, och karriären tog sin fart för alla spelare som då spelade på allsvensk nivå eller till och med för internationella lag i Europa. Skadorna blev tyvärr flera och för några av spelarna var en mental utmaning konkret framträdande. Spelarna var dock medvetna om sin fysiska utveckling, och införstådda med att det fysiska var avgörande för sin fotbolls framtid.

Implikationer

Trots att stor del av litteraturen beskriver karriärvägar som komplexa och multi-dimensionella (Hodkinson & Sparkes, 1997), kan vi i denna studie påvisa tydliga mönster i spelarnas utveckling genom sina horisonter. Först och främst framträder spelarnas många karriärövergångar i de olika horisonterna. En elev som inte idrottar följer det svenska skolsystemet stegvis med åldern. Spelarna följer skolsystemets struktur, svenska fotbollsförbundets uttagningar till landslaget och klubbkontrakt längs vägen. Vi vill påvisa och lyfta den krävande karriärvägen som damfotbollsspelare, med stora investeringar i tid och energi, höga risker och försämrade odds än en icke-idrottssatsande elev. Investeringen av tid i sin fotboll återlämnar ingenting till studier, och betygen som betyder som mest för en karriär efter fotbollen blir därför obefintlig. Denna karriärväg kräver allt och lite till av idrottaren i fråga, där trots en investering av tid och energi och många uppoffringar från redan 12 års ålder. Dessvärre leder också detta till en lön omöjlig att enbart

försörja sig på, samt betyg som inte möjliggör studier vid universitet. Karriärvägens förutsättningar ser därför inte annorlunda ut för en professionell fotbollsspelare än för en vanlig elev/student, men är ändå dubbelt så krävande och riskfylld. Skadorna kan enkelt avsätta spelarnas karrär helt ur spel, och vad finns kvar då för dessa individer?

Vi uppmanar därför förbund och organisationer inom svensk fotboll att ta detta i beaktning, inte minst inom det kristiserade selekteringssystemet som tycks orsaka många avhopp inom damfotbollsspelares karriärer. Vi påvisar hög press under lång tid i en olämplig period i spelarnas liv.

Denna studie uppmanar också en mer fysiskt förberedande skolning i åldern 14 till 15 vid elitsatsning för att förebygga skador som dessa spelare fick uppleva. Spelarna hade önskat detta själva samt en förbättrad dialog om periodens utveckling.

Vi förespråkar också en ökad inblick och analysering av NIU konceptet för att förbättra odds samt öka förutsättningar att utveckla en akademisk karriär längsmed fotbollens utveckling. Den stora frågan är om dessa spelare skulle rekommendera andra idrottare att välja en sådan riskfylld karriärväg? Detta besvarar inte studien men med tanke på investeringen och ansträngningen bakom en professionell karriärväg förtjänar dessa spelare en likvärdig ansträngning tillbaka.

Vi uppmanar idrottsprofilskolorna att se över studieplanering och följa spelarnas utveckling gentemot sin akademiska karriärväg ytterligare än vad som erbjuds idag. Uttagningar till landslag under gymnasietiden är av hög prioritering för spelarna, och ett än närmare samarbete mellan förbund och skolverk är av högsta prioritering. NIU skolor behöver förslagsvis ytterligare resurser och assistans för att kunna erbjuda ultimata förhållanden för spelarna att utvecklas.

Referenser

Andersson, R. & Barker-Ruchti, N. (2018). Career paths of Swedish top-level women soccer players, *Soccer & Society*. 1-15.

Barker-Ruchti, N., E.-C. Lindgren, A. Hofmann, S. Sinning, and C. Shelton. (2015). Tracing the Career Paths of Top-Level Women Football Coaches: Turning Points to Understand and Develop Sport Coaching Careers. *Sports Coaching Review* 2(3): 117–131.

Carless, D., and K. Douglas. (2014). We Haven't Got a Seat on the Bus for You' or 'All the Seats Are Mine: Narratives and Career Transition in Professional Golf. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health* 1, (1): 51–66.

FIFA. "Women's Football." Hämtad 29 Mars, 2018 från url: <http://www.fifa.com/womens-football/mission.html>

FIFA. "Women's Football Today." Hämtad 29 Mars, 2018 från url: <http://www.fifa.com/mm/document/afdeveloping/women/93/77/21/factsheets.pdf>

UEFA. "Women's Football Development Programme & Free-Kicks." Hämtad 29 April, 2018 från url: http://www.uefa.org/MultimediaFiles/Download/Women/General/02/26/30/64/2263064_DOWNLOAD.pdf

Peterson, T. (2011). *Talangutveckling Eller Talangavveckling?*. Holmbergs, Malmö: SISU idrottsböcker.

Svenska fotbollsförbundet. *Analys Av Damallsvenska Klubbars Ekonomi 2016*. Hämtad 29 mars 2018 från url: http://d01.fogis.se/svenskfotboll.se/ImageVault/Images/id_155646/scope_0/ImageVaultHandler.aspx170614160510-uj.

Güllich, A. (2014). Selection, De-Selection and Progression in German Football Talent Promotion. *European Journal of Sport Science* 14(6): 530–537.

Güllich, A., & E. Emrich. (2014). Considering Long-Term Sustainability in the Development of World Class Success. *European Journal of Sport Science* 14(1): S383–S397.

Hodkinson, P., & A. C. Sparkes. (1997). Careership: A Sociological Theory of Career Decision Making. *British Journal of Sociology of Education* 18(1): 29–44.

Stambulova, N. B., C. Engstrom, A. Franck, L. Linnér, & K. Lindahl. (2015). Searching for an Optimal Balance: Dual Career Experiences of Swedish Adolescent Athletes. *Psychology of Sport and Exercise* 21. 4–14.

Stambulova, N., D. Alfermann, T. Statler, & J. Côté. (2009). ISSP Position Stand: Career Development and Transitions of Athletes. *International Journal of Sport and Exercise Psychology* 7(4) (2009): 395–412.

Att skapa förutsättningar för ett genusmedvetet tränarskap i samtränad idrott

Karin Grahn, Institutionen för kost- och idrottsvetenskap, Göteborgs universitet,
(karin.grahn@ped.gu.se)

Under drygt tio år har jag varit involverad i forskningsprojekt kring genus och idrott som på ett eller annat sätt har inkluderat idrotter där samträning av flickor och pojkar förekommer. Detta har väckt mitt intresse för hur genus skapas, utmanas och möjligen förändras inom den samtränade idrottskontexten. Senast i RFs antologi ”Idrottens samhällsnytta” så gjordes en litteraturöversikt och en diskussion kring jämställdhetens förutsättning för en samhällsnyttig idrott, i vilken jag argumenterar för att samtränad idrott kan bidra till att utmana en traditionell genusordning inom vilken kvinnors och mäns idrottande delas upp och värderas olika (Grahn, 2017). Att samträning i sig skulle vara lösningen på idrottens jämställdhetsproblematik är inte poängen här; tidigare forskning av bl.a. Dashper (2012), Winiarska, Jackson, Mayblin och Valentine (2016) och Lake (2016) visar att ojämställdhet även förekommer inom samtränad idrott. Därtill finns forskning som framhåller den samtränade idrottens möjlighet att ge annorlunda erfarenheter än i den könssegregerade idrotten och att samträningen (om den utförs på ett genusmedvetet sätt) kan bidra till jämlika relationer mellan flickor/kvinnor och pojkar/män (Channon, 2013, 2014; Channon & Jennings, 2013; Channon, Dashper, Fletcher, & Lake, 2016; de Haan, Sotiriadou, & Henry, 2016; Grahn, 2017; Musto, 2014). Med utgångspunkt i min egen och andras forskning är syftet med följande text att lyfta fram viktiga resultat och omvandla dessa till tips på hur tränare kan bidra till ett mer genusmedvetet tränarskap i samtränad idrott. Ett sådant tränarskap kan i sin tur skapa förutsättningar för positiva genusrelationer i barn- och ungdomsidrotten.

Utgångspunkter

Följande text tar avstamp i Thornes teori om varierade genusrelationer. Thorne (1993) beskriver i sin forskning om barn i grundskolan fyra typer av genusrelationer: 1) Gränsarbete: innebär att gränser upprätthålls mellan flickor och pojkar, genom att de framhåller sig som olika. 2) Gränsbrytningar är när barnen interagerar över könsgränserna och accepteras i denna interaktion. 3) Relationer som tillskrivs heterosexuell mening: barn själva, eller människor i barnens omgivning förutsätter att relationer är heterosexuella. I det sista fallet, 4) avslappnade interaktioner mellan flickor och pojkar, så interagerar barnen med varandra utan att gränser

skapas och där könsuttryck därmed neutraliseras. Thorne poängterar att i olika sammanhang får kön olika betydelse och kan verka mer eller mindre ”starkt”.

I denna text har exempel från tidigare forskning lyfts fram för att visa på vad som kan bidra till att motverka gränsarbete samt att skapa det som Thorne (1993) kallar för avslappnade interaktioner mellan flickor och pojkar. Med detta som utgångspunkt har forskningsbaserade tips till tränare/ledare skapats. Det är viktigt att tipsen inte uppfattas som uttömmande (det behövs fortfarande mer forskning) eller direkt överförbara till all föreningsidrott. Tipsen syftar snarare till att skapa reflektion kring, samt bidra till utveckling av, den praktiska idrotten och dess tränarskap.

Erfarenhet av varandras fysiska kompetenser

- Skapa träningsituationer som utmanar förutfattade meningar om fysisk kompetens.

I den könssegregerade föreningsidrotten finns ibland föreställningen att flickor/kvinnor har mindre fysisk kapacitet än pojkar/män (Grahm, 2008). Denna föreställning blir speciellt problematisk när idrottare som vanligtvis tränar könsuppdelat (t.ex. i fotboll) ska träna ihop i andra kontexter så som i Idrottslyftet eller idrottsprofilskolor (Grahm, 2017; Grahm & Berggren Torell, 2016; Larneby, 2017). I dessa träningsgrupper blir inte flickor och pojkar jämbördiga (Larneby, 2017). Forskningen visar dock att erfarenhet av att spela ihop kan utmana barn/ungdomars syn på varandras fysiska kompetenser (Grahm, 2017). Som ett exempel kan nämnas att tränaren i ett fotbollsprojekt för 11-12 åriga barn i skolan framhöll vikten av att pojkarna (som många gånger tror att de är överlägsna flickorna i fotboll) erfar att flickorna är tekniskt duktiga fotbollsspelare (Grahm & Berggren Torell, 2014). För att skapa sådana erfarenheter rekommenderas träningsituationer där flickor och pojkar tränar och utmanar varandra under jämlika förhållanden (se även tränarledda aktiviteter och indelning i grupper). På detta sätt kan idén om flickor som underlägsna pojkar (alternativt föreställningen om underlägsna pojkar i idrotter där flickor förutsätts dominera) utmanas både hos flickor och hos pojkar. Detta tips stöds även av forskning inom kampsport (Channon, 2014; Maclean, 2016) där författarna framhåller vikten av att män erfar kvinnors fysiska styrka och kompetens inom idrotten, när de t.ex. sparrar mot varandra. I simning visar Mustos (2014) resultat tillsammans med min egen forskning på ungdomssimmare (opublicerat resultat från Grahm, 2011) att flickor och pojkar kan

utmana varandra i olika samsätt eller genom att modifiera simningen (t.ex. olika starttider eller redskap). En flicka kan t.ex. vinna över en jämnårig pojke i simning med enbart benspark, p.g.a. en god bensparksteknik. Även Andersons (2008) resultat från samtränad cheerleading visar att männen som tidigare spelat Amerikansk fotboll och övergått till cheerleading, ändrade sin syn på kvinnornas fysiska kompetens när de tränade tillsammans.

Tränarledd aktivitet

- Var medveten om tränarens inverkan på gruppens genusrelationer

Forskning visar att flickor respektive pojkar grupperar sig könshomogent och agerar mer könsstereotypt när de själva får råda över hur de grupperar sig samt i träningsituationer som inte är tränarledda (t.ex. före eller efter träning, i pausar). I situationer där tränaren leder gruppen agerar idrottarna mer jämbördigt (Grahn, 2017; Musto, 2014). På motsatt sätt visar forskning att tränare kan ha en negativ inverkan på gruppen genom att bidra till barnens gränsarbete och inkluderas i en reproduktion av heteronormer (Grahn, 2017). Det är med andra ord av vikt för tränare att veta att hen har en viktig roll för att skapa jämbördiga idrottare i den samtränade gruppen.

Indelning i grupper

- Utgå ifrån indelningsgrunder som inte baseras på utövarens kön.

En förutsättning för att gränsarbete inte ska uppstå är att kön inte synliggörs när en träningsgrupp delas in i mindre grupper vid t.ex. övningar eller matchsituationer under träning. Grahns (2017; Grahn & Berggren Torell 2014) forskning visar att gruppindelningar där kön synliggörs (t.ex. när barn delas in med hjälp av pojk- och flickled eller när de på annat sätt tydligt behandlas som två olika grupper) bidrar till gränsarbete. Det gör att flickor respektive pojkar aktivt arbetar för att skapa ”vi och dom” och därmed inte ser sig som en gemensam grupp. I motsats till detta visar forskningen att när indelningen görs på andra premisser än kön så skapas möjlighet till avslappnad interaktion mellan flickor och pojkar (Thorne, 1993). Exempel på andra indelningsgrunder är kroppstorlek (t.ex. längd) i kampsport (Channon, 2014), specialsamsätt eller hastighet (Musto, 2014) eller när tränaren helt enkelt grupperar barnen utan att utgå ifrån några explicita grunder (Grahn, 2017).

Samarbete och gemensamt intresse

- Skapa likhet i gruppen baserat på samarbete och/eller gemensamt intresse för idrotten eller specifika delar inom idrotten.

Forskningen inom samtränade lagidrotter visar att lagkänsla och samarbete är viktigt för att motverka gränsarbete (Grahm & Berggren Torell, 2014, 2016; Gubby & Wellard, 2016; Larneby, 2016; Segrave, 2016). Även Thorns (1993) forskning på barn i grundskolan och Lyras och Hums (2009) forskning på idrottsprojekt för barn visar vikten av att utgå ifrån barns gemensamma intresse och ge dem möjlighet att samarbeta för att skapa en god interaktion.

Ett vidgat prestationsperspektiv

- Vidga prestationsperspektiven och värdera flera olika aspekter av prestation i relation till unga idrottares utveckling.

I en studie av Grahm (2015) så visade resultatet att flickor i prestationsinriktad ungdomssimning ses som stagnerande i sin prestationsutveckling när prestation definieras i forma av tid (personliga rekord, mästerskapsrekord). I motsats till detta ses de som presterande när andra prestationsperspektiv inkluderas så som att simma tekniskt, taktiskt eller att genomföra en process. Ett vidare prestationsperspektiv möjliggör för fler idrottare att ses som presterande och skulle kunna motverka det som Grahm (2008) lyfter fram, nämligen att flickor i pubertetsåldren ses som stagnerande eller problematiska i sitt idrottande.

Slutsats

För att skapa förutsättningar för ett genusmedvetet tränarskap i samtränad idrott så skulle jag vilja framhålla vikten av att medvetet reflektera över sitt inflytande i hur idrottare skapar eller överskrider gränser i det gemensamma idrottsutövandet. Tränarens agerande kan både bidra till utövares gränsarbete men även riva ner gränser mellan flickor och pojkar. Det är viktigt att som tränare reflektera över sitt eget agerande och hur det påverkar gruppen. För att bidra till det som Thorne kallar avslappnad interaktion mellan flickor och pojkar bör tränare vara medvetna om sitt sätt att leda gruppen och vikten av att göra så på ett genusmedvetet sätt. Detta kan bland annat inkludera hur ledaren delar in i grupper, låter utövararna få erfarenheter av varandras kompetenser

i en miljö där alla är jämbördiga, främjar samarbete och låter olika typer av prestationer vägleda verksamheten.

Referenser

- Anderson, E. (2008). "I used to think women were weak": Orthodox masculinity, gender segregation, and sport. *Sociological Forum*, 23, 257–280.
- Channon, A. G. (2013). Enter the discourse: Exploring the discursive roots of inclusivity in mixed-sex martial arts, *Sport in Society*, 16, 1293–1308.
- Channon, A. G. (2014). Towards the “undoing” of gender in mixed-sex martial arts and combat sports, *Societies*, 4, 587–605.
- Channon, A. G., & Jennings, G. (2013). The rules of engagement: Negotiating painful and “intimate” touch in mixed-sex martial arts. *Sociology of Sport Journal*, 30, 487–503.
- Channon, A., Dashper, K., Fletcher, T., & Lake, R. J. (2016). The promises and pitfalls of sex integration in sport and physical culture, *Sport in Society*, 19, 1111–1124.
- Dashper, K. (2012). Together, yet still not equal? Sex integration in equestrian sport. *Asia-Pacific Journal of Health, Sport and Physical Education*, 3, 213–225.
- Grahn, K. (2008). *Flickor och pojkar i idrottens läromedel. Konstruktioner av genus i Ungdomstränarutbildningen*. Akademisk avhandling. (Göteborg, ACTA).
- Grahn, K. (2011). *Idrottens genuskonstruktörer. Tränares och aktivas skapande av genus i tal och handling*. <http://iki.gu.se/forskning/pagaende/idrottens-genuskonstruktorer>
- Grahn, K. (2015). Interpretative repertoires of performance: Shaping gender in swimming. *Scandinavian Sport Studies Forum*, 6, 47-64. http://sportstudies.org/wp-content/uploads/2015/05/047-064_vol_6_2015_grahn.pdf
- Grahn, K. (2017). Jämställdhet en förutsättning för idrottens samhällsnytta. I J. Faskunger & P. Sjöblom (red.). *Idrottens samhällsnytta. En vetenskaplig översikt av idrottsrörelsens mervärden för individ och samhälle*, FoU-rapport 2017:1, s.101-117.

http://www.rf.se/globalassets/riksidrottsforbundet/dokument/idrottens-samhallsnytta/rapport-2017_1.pdf

Grahn, K., & Berggren Torell, V. (2014). *Barndom och genus i Idrottslyftsprojekt på skoltid*. Stockholm: Riksidrottsförbundet.

<http://www.rf.se/globalassets/riksidrottsforbundet/dokument/barn-och-ungdom/idrottslyftet/barndom-och-genus-i-idrottslyftsprojekt-pa-skoltid.pdf>

Grahn, K., & Berggren Torell, V. (2016). Negotiations of gender discourse: Experiences of co-education in a Swedish sports initiative for children. *Sport in Society, 19*, 1186–1201.

Gubby, L., & Wellard, I. (2016). Sporting equality and gender neutrality in korfbal. *Sport in Society, 19*, 1171–1185.

de Haan, D., Sotiriadou, P., & Henry, I. (2016). The lived experience of sex-integrated sport and the construction of athlete identity within the Olympic and Paralympic equestrian disciplines. *Sport in Society, 19*, 1249–1266.

Lake, R. J. (2016). ‘Guys don’t whale away at the women’: Etiquette and gender relations in contemporary mixed-doubles tennis. *Sport in Society, 19*, 1214–1233.

Larneby, M. (2016). Transcending gender hierarchies? Young people and floorball in Swedish school sport. *Sport in Society, 19*, 1202–1213.

Macleane, C. (2016). Friendships worth fighting for: Bonds between women and men karate practitioners as sites for deconstructing gender inequality. *Sport in Society, 19*, 1374–1384.

Musto, M. (2014). Athletes in the pool, girls and boys on deck: The contextual construction of gender in coed youth swimming. *Gender & Society, 28*, 359–380.

Lyras, A., & Hums, M. A. (2009). Sport and social change. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance, 80*, 7–21.

Segrave, J. O. (2016). Challenging the gender binary: The fictive and real world of quidditch. *Sport in Society, 19*, 1299–1315.

Thorne, B. (1993). *Gender play: Girls and boys in school*. Buckingham: Open University Press.

Winiarska, A., Jackson, L., Mayblin, L., & Valentine, G. (2016). 'They kick you because they are not able to kick the ball': Normative conceptions of sex difference and the politics of exclusion in mixed-sex football, *Sport in Society*, 19, 1332–1348.

Avhandling kring begreppet friluftsliv inom ämnet idrott och hälsa

Utfrågare: Inger Eliasson

Namn: Jonas Mikael

Avhandlingstitel: Becoming-place: (Re)conceptualising *friluftsliv* in the Swedish physical education and health curriculum

Ämne: Idrottsvetenskap

Lärosäte: Gymnastik- och idrottshögskolan (GIH)

Opponent: Dr Chris Loynes, Reader in Outdoor Studies, University of Cumbria

Datum för disputation: 2017-10-20

Vad handlar avhandlingen om?

Fokus för avhandlingen riktas mot att kritiskt granska förgiven tagna antaganden beträffande friluftsliv som kunskapsområde i skolan samt att utforska den potential en platsresponsiv pedagogik har att erbjuda undervisning och lärande i skolbaserat friluftsliv.

Vad består ditt empiriska material av och hur har du samlat in det?

Avhandlingen är en sammanläggningsavhandling och består av fyra självständiga men samtidigt sammanflätade artiklar. Det empiriska materialet består av intervjuer med lärare som undervisar i friluftsliv (outdoor education) på Nya Zeeland, reflektionsdagböcker från en månad lång paddling och vandringskurs i Kanada samt intervjuer och workshop reflektioner från en ettårig fallstudie tillsammans med en grupp högstadielärare i idrott och hälsa i Sverige.

Vad är avhandlingens huvudsakliga resultat?

Internationell forskning visar på ett växande intresse för platsresponsiv pedagogik och att utbilda för en miljömässigt hållbar framtid som det primära målet för friluftsliv i skolan. Att vara

responsiv handlar om att empatiskt och nyfiskt vara öppen och mottaglig för det platsen har att berätta. Pedagogiskt handlar det om ett lärande som tar utgångspunkt i platsers historiska, kulturella och ekologiska förutsättningar. Här finns det likheter med intentionerna i den svenska läroplanen och de fyra övergripande perspektiven som ska genomsyra alla skolans ämnen, däribland även idrott och hälsa, inom vilket friluftsliv är inbäddat. De perspektiv som betonas är det historiska, miljöperspektivet, det internationella och det etiska perspektivet. Platsperspektivet lyfts ofta fram som en kritik mot samt alternativ till personlig- och social utveckling, vilket annars verkar vara det självklara målet för friluftsupervisningen.

Vad är avhandlingens viktigaste bidrag?

Resultaten från den ettåriga fallstudien med de svenska idrottslärarna visar att en platsresponsiv pedagogik som utgångspunkt för friluftsliv i skolan skapar möjligheter för att arbeta med läroplanens övergripande historiska, miljömässiga, internationella och etiska perspektiv. En platsresponsiv pedagogik stärkte friluftsliv som kunskapsområde samt gjorde det möjligt för lärarna att tillsammans med eleverna arbeta med de övergripande perspektiven i läroplanen. Genom en platsresponsiv pedagogik skapades även möjligheter för att engagera eleverna i ämnesövergripande arbete med skolans närområde i fokus som utgångspunkt för lärande i friluftsliv i skolan.

På vilket sätt kommer dina forskningsresultat komma till nytta för andra?

Förhoppningsvis kan mina forskningsresultat komma till nytta för lärare i idrott och hälsa i ungdomsskolan såväl som för lärare som undervisar i friluftsliv på universitet och högskolor. Mina forskningsresultat visar att det är möjligt att utmana det som anses förgivet taget i syfte att finna nya utvecklingsmöjligheter för skolbaserat friluftsliv.

Tror du att dina resultat kommer att påverka föreningsidrotten eller andra organisationer/personer?

Jag hoppas att mina resultat kan användas inspiration till att förnya synen på vad skolbaserat friluftsliv har möjligheter att bli. Inte minst för det fortsatta arbetet med läro- och kursplaneutveckling på Skolverket.

Vad är du själv mest förvånad över, när det gäller dina forskningsresultat?

Genom tidigare forskning vet vi att många lärare i idrott och hälsa anser friluftsliv vara ett av de svåraste områdena vad gäller bedömning och betygsättning. Därför är jag nog mest förvånad över hur lärarna i min studie upplevde att det blev enklare att bedöma och sätta betyg. Detta trots att jag inte hade fokus på betyg och bedömning, utan snarare på innehåll och nya sätt att arbeta med friluftsliv i skolan. Resultat från min studie visar att genom ett tydligare kunskapsobjekt, i det här fallet lärande om plats som utgångspunkt för undervisning och lärande i friluftsliv, skapas en tydligare bild av vad eleverna förväntas lära sig.

Vad är du mest stolt över i ditt arbete?

Jag är nog mest stolt över arbetet ihop med idrottslärarna som ingick i projektgruppen i det ett år långa skolprojektet i avhandlingen. Det var väldigt inspirerande att se dessa duktiga pedagoger pröva mina idéer med en platsresponsiv pedagogik genom att utveckla och genomföra egna skolprojekt på sina respektive skolor. Det var väldigt inspirerande.

Vad var det roligaste med att vara doktorand?

Jag uppskattade väldigt mycket möjligheten att under fyra år så helhjärtat få engagera mig i något jag verkligen är intresserad av. Sedan tyckte jag det var väldigt i roligt att grotta ner mig i Deleuze och Guattari samt posthumanistisk teori.

Vad ska du göra nu när du har skrivit färdigt din avhandling?

Nu fortsätter jag min anställning som lärare och forskare i friluftsliv vid GIH i Stockholm och jag är öppen för olika former av forskningssamarbeten såväl nationellt som internationellt.